

1.

W Ministerstwie Sztuki i Kultury w Warszawie.

Wzrost gwałtowny, napomni
dnie, które Turong budował
dnia dniejnego - zda się
nie jona, nie czas na
zagadnienia dulce, ~~przez~~
Pracy, które cel: dokończony
w Duchu (jednostell: stawienie) -
jednym słowem nie czas na
Sztuki i Kultury.

Myleć w Kościół miłwi (- gony
jeści tak myśli!)

Sztuka jest ponad wszelkim
dnem, ponad wszelką noc.
Zupełnie tej nadsięć dnem
liniję w cytelu kłiem
ciado miłwi, które
stymulisiemy ad korekcyj
tr. "Zarząd" w sprawie ellin.
Szt. i Kult., a które stwier:
dują - y matrości i jedności:
Tęsi zamieneni.

Warszawa 21. Sierpnia 1920 r. Wydział
Pauze Redakcji, re dopiero tena upro-
wadzan w cygn myśli warsz, leu cały
reżery ~~zawaz~~ ^{stymul} z dnem dniejnym warsz=
ranych nie pozwałat mi rojaci w tem
pienney. woreniej.

Zrozumiałym jest, że o Ministerstwie Sztuki
i Kultury nie my nie miłwi, nie my nie
jime, że tyje ono rolę lwa granicami
sniado miłwi, hora midnotki gilem daly,
w Anaja Sztuki, legendy i mu.

Tak jest, nie jest, w Kwidym rancie

Tak wie jest w Warszawie, w Kiońej
pomiędzy „Petelinią” a „Knesami”, wie-
miadówka” a „Loursem” Kna, ią nieustan-
wie wiadomości, płatki, prammy
Kamianiane ad „dolne krajiny” -
warych doł” etc.

Niestwierdzone ney opowiadania, które
Lutwicka o tem, co to są tam dzieje
na Ondymuckiej 15.; mają bowiem
czas (nawet dziś; nawet i, Kiońey do
Stanyj Olywatełkij wulic); ment
wie można utwierdzić nie porównać
o polityce, o wojnie o tem: „czy przy-
do, czy nie przydo” - jakie maowony.
Jednym jednak nie niesamowicie
dziwną stwierdzeńi mur: sporole i stwe-
nia (iely tak nie umiejstawi i ycia) eli-
ministwa Pol. i Kult. jest nuprcemy
legendarny -; w prostrone (czy uprac-
szenia) jego luytawania jest „coi” wie-
myble z awitego.

Zwinnie jeno; spreciser to eliminier-
stwo istnieje, iyyje i paospemije - bez
eliministwa od dnia 10go grudnia 1919r.
! etre natnuyerajnei to?

Tu - exempli causa - mała, moluteńka
płatka („Lous” czy „Krey” - nie wiadomo).
za narod Galineta Skulickiego i Gnab-
kiego niejednoznacznie „w entylowa-
ny” luyta sprawa skreilecia Mini-
stertwa Pol. i Kult. Otóż dnia Kiońeyai

mojow ego rozenda up uieti, ie ellia.
 Pt. i Kult. musi byc bezumanstwowo
 ruzaidione, poniewaz Pan Minister
 Sitaki i Kultury gborowat za wypra-
 awy kijawku! Pism tenecatis! - hoi tego
 Ministera ad 10^{ego} grudnia x. r. w Galine-
 we nie lusto, hoi go wayole w Palce
 me lusto!

Takich i tym podobnych plew jest tyz
 i jedna. Wnatrze to druidaj musz
 kwi indogawob: jame nauwony, dlawo
 • hawiedzi mi pan - Min. Pt. i Kult. ka-
 nuzie tytko obnowy malowone przez
 nuelony-iydow! Bagatelu! - Obywatelstwo
 -iyd, Wytmieniu-iyd, elul'ejko-iyd,
 elchoffer-iyd, Kuyicunawski-iyd, no
 a jeieli „pauudriay” iyd nuzawuje
 Tygi obnow - to co? Obnewawe me pre-
 • skadam w malowaniu dolnych abra-
 xow, voila!

Po tem wyzskich chiatoly ny spuytawij
 dydych pifkny:
 - iasta placent puperis - jura cum veste uenite
 et manibus puris munite fontis aquam -
 et manibus puris! - o to ubawine chudni!!

Jediny daly.
 Oto i wedle zlecenia Wawej Redakcji nadawem
 up 21^{go} b. m. do Ministerstwa, Pismo
 z pygady i humorem (wirielnym nieco)
 ieyluzie po flukiacz noimoznaticz frakcyj-
 nych zakusow, docekato up wawie
 tego, ze w obecnym Galinewe Obnowy

4.

Канцлером на своего представителя
в области культуры Пассекретаря Стан
мианованого Киенункиен chin.
Сит. i Kult. sp. Яана Хейрича*
Яет в тем символика яана, и
в научн. најновинейных, пред-
ставлений, в Брадир. Киенего делу
Олнора Паитина — Ситика i Кultura
на своего представителя.

Яеиел. тего дубычюс на делюто
i на рунотамов. Тборманы и
тем, и оу i уры шоберенитана i тей

* Яан Хейрич, архитект, уродит. ир в Варна-
мие др. 16. VII. в р. 1873, укоринит рнубр. неабу,
В. Гонткиего в Варнамие в р. 89., б. сараста
Академи, Ситик Пижкуч в Петербургу в р.
96. и најуиним дуприем наукомым, адис-
ты-архитекта i ступит дуприем рг даме
„Grand Prix de Rome“ на уйяда рограния
на Тры Еура, ринедит Еура i потноена
Ахрнуб, иудуяе помилки архитекци,
пронияе в музеах i либлјатекх, ~~но лијае~~
нхиле и рнубр. i рнубр. нрине леууиты
архитекториане. Яеиеня и 1900. аи адит
на иубе в Варнамие. в р. 1901. дуприем
магнуб на конкунне архитекториану
Тавууитана Зубыты ~~до~~ Ситик Пижкуча в Рад.
полс. в осп'б прна уштанионич; урны i
мублины норноуб прна на полу педагога-
ним, публицистичным, фактово. ситеналим;
на полу 1900. лиене ирны адит в прнах
модерных; на 10. гнубуи 1919. Киенуе ели-
ментентмен Ситика i Кultura.

jego rezi, Kibony to intencjami powinn
cone w ubo faktu na reuuytu.

Chimister tleuich przyja, f nuncie w spow-
sol nierwykle midy, pnaty i uimuy-
ay - chincatoly up nec - demokraty emy;
prouye w jedney wshodny sali z per-
wonelem(a znany jest ~~social~~ Koliciancki
stunnek P, uoyy eliminatna z uny dui-
Kumi); p. tleuich ⁽¹⁾ ~~(2)~~ na ⁽³⁾ pieniny ⁽⁴⁾ mit
atm ⁽⁵⁾ uuanienie abamielka eneyierney,
mitkiego i niernarajacygo up pue-
ci uuanisiami, a pnie uuanis tych
• adkad stapi na esele eliminatentnu
- pnedtem jako mit pna eliminatna, dui-
jako Kienownik Kobyary - listny
up i listny hondro wiel - i ely
tylko uymierui; Pnarene Kuyi
v istruende eliminatentnu z spateuen-
itnem stuhem i spatyancem, z prora
• uyenouanu amliuyjkami glow niedo-
uononych, a rejmem, Kibony w maluej
mwej uetii me orientate up na so
uwole jukai taur futuła cy kultura
kutnelna, z Puzdem dla Kibony to
Custo lalubtem, uydattkiam, bez
uymairerz nemliatu; trela tu uym-
mierui takie i quafuware nakucii
autyptow i pseudo autyptow, Kibony
jedni i jedyni mieli nierawadny
recepty pnapnamouu elim. pd. i kult;
uuenio: ohera nedukij ab uydai-
uym do mit narajaceu minimum; i. t. d. i. t. d.

Z myślikiem tem chce sobie p. Heinrich
 i ukas nady; snai zaliczliuy gospodar-
 dan; v myślikiem me; ni nego
 me paniechu; dlatego tej eliminacji
 jego nale unaienie mechanizmu
 matego len sprawozdani i dalsonale
 prapenepadego. ~~prapenepadego.~~

Tak predtawia sz sprawa niewy-
 trnej ekonomiji eliminacji.
 Tut to do rozadui nego sprawy nowu
 diabolizmu rakusilonej na ciuq
 niadaj - interwiew moi przy lras
 z Komisarzami Protakt natonycomygo
 dyaluy, Kio nego do wne momenty
 w upytetycznym spracie Kneijg.

^{Pomoc eliminacji}
 - czy chwila obecna niesmykle
 niesmychylua unelkim porupna =
 nisom antyetyczno-kulturalnym
 upytetku detnutpizowie na tak
 sprau eliminacji - ?

- do i w niektorych sprawach
 tak; rida faktu ruziejnych sz
 raknes spraw donoiuych; len to
 dnolunetka; gonra nem jest to
 ze personel upytetny, z jawowa
 nutypieniu rubadych i snouyca
 do addiow aduiniuych; ulego
 amabtuwnej nedutkij; nam diti
 my diady, w Kioinye aduawne
 jeden upytetk prauje; jatem
 jneto jest, ze zaradnie racieneni

7.
• mogą we dokonaniu z pewną ^{ułatw}
ką. Nie mniej jednak stwierdzić
muszę, że mimo zupełnej gwałtowności
wpływów intensywności pracy
we mniejszym stopniu, skądś
także pracy tem gorliwej jest
przepracowywany. Specjalną troską
moją jest dziś sprawa ochronna
zabytków, która z powodu działań
wojennych na terenach Przewodów
dotychczasowej mierze jest aktualna;
w tym kierunku powziętem
• jak najdalej idące rozprawy
zmierzające do ochrony zabytko-
wych lub już zniszczonych zabytków
zabytków, do rekonstruowania,
zbadania najdalszej przeszłości
dotychczasowej cywilizacji i t. d.

• Tak! a jak przedstawia się sprawa
teatrów, widowisk ^{etc.} i t. d. -

- Innoceńca, ułamek, meiste
mótko namier, gdyby pan miał
stanunki teatrów w Polsce, także
czy je mamy - przeniesiemy się
Pan lemmiem pracy, ^{Kom. emu} nauki
i pomocy jakie należy w sprawie
teatrów mieć wady i dywizyj
i spustennej wdzięczności; ujętek to
wspomagający wielu i t. d. - wielu
milionów, zaradnicze, ustępnie prace

iui myslke przydat amone; ma-
 ju e duks edue ~~problem~~ ^{te} - alia:
 ui am up, re lute myslciuy pracy
 i syryfaweyo ni ejedno ~~trudno~~
 Trudu - przede - zowim na uferu
 dute up mieste - Mad teatr
 my mielka miy spetui her
 zabawon, ut na, w - a puelle
 myslkiem her - blay, radni-
 num, re elimincentno ~~trudno~~
 en heru s'mi adomwi, re w sprac-
 onie ~~tych~~ jest najwyzsza ~~myśl~~
 trony.

- jakie ~~to~~ ^{zawo} ~~sele~~ ^{dzialanie} i ~~radania~~ ^{prezentacja} ~~tych~~ ^{nie} ~~ciow.~~
 En kitenatany?

- tu uproszczona forma nekton-
 stankie; nie w aderumia du ciemne
 Tronnygo iycia, her w iyciu tego
~~zjawiska~~ ^{zjawiska} olijamii up ma wyzna
 wyrytati i iymatnati wyadaba
 kitenatany.

Wydr. Lit. jako mesi elimincentna,
 wiec jako (w mym raknie) mesi Pogad-
 um z uprogow eluili sbyna e
 radania (- dute ni i no'iamany
 u wroci serana) - mubenne i politykny
 profragandy - u kano-cz mezo mateja

En stawa. ^(wzrostki)
 Tralna to j'awo nec: „mydliny” jako
 taki jest abstrakcja; radniow, wy-
 dani to jedne, dwoje, lub trzy ludzi

9.
prawy, czych pod samim emmą egidą
raccelmejo nepa: ministru; minister-
na jedynk wyba, unie personalny;
cele i zadania wydziału - muza
w swej zaradkowej linii - luzi jedynk
i te same - muza luzi Tułowca,
o Mostricem, autokratyzm,
kapitałkim muzy luzi me mo-
mo pryjszysim w tworci mu-
kucan muzy oparcia na o wzemi mu-
mu autokratyzm litewskie i muzy
• apimnaji miecnie rab allej mu-
nie incentywe Tułowca.
Cele wydziału (litewskiego) muzy
luzi konkretnie, zaradkowej mu-
celni muzy organiz-
muzy rycia litewskiego, muzy
• nowe aspektów muzy muzy muzy,
muzy muzy muzy muzy
w muzy muzy (muzy muzy
litewskiego muzy muzy muzy
muzy - muzy muzy muzy muzy
muzy) muzy muzy muzy muzy
i muzy muzy muzy - muzy
muzy, muzy, muzy - muzy
muzy muzy muzy muzy muzy muzy muzy
muzy muzy muzy muzy muzy muzy muzy
muzy - muzy muzy muzy muzy
muzy muzy muzy muzy muzy muzy muzy

coś ukłonięty prawy ducha ludzkiego
w danej epoce; na wyrostetywnem
Tę epoki historii obaw epoki
w wszelkich wyznacznikach wie: li-
teratura, muzyka, malarstwo, medycyna,
architektura i t. d.

Przechodząc do wydzielenia literatury
litewskiej jej postulaty w nastę-
pnych punktach: 1.) organiczność
wzrostu literatury litewskiej
w celu - w tym celu z imieniem
literatury litewskiej - jedyn-
nym kultury narodowej; uprzy-
wilejowanie i promowanie wielko-
ści literatury litewskiej; 2.) opieka
nad literaturą; tu kwestja eme-
ntar dla rabinów; 3.) propagan-
da intensywna wszelkich alja-
mów literatury: wydawnictwo, ceno-
wizm i t. p. 4.) ubarwienie wydawnictwa

(biblioteka Klubów kulturalnych, ency-
klopedia literatury, bibliografja)

5.) propaganda zagraniczna (promowa-
nie i uprzywilejowanie, kontakt z chi-
nistami, dyplomacja i t. d.)
i kulturę myślową narodów, orga-
nizowanie miłośników literatury
i t. d.) 6.) stałe prowadzenie biblioteki
literatury 7.) ewidencja literatury

tawóncosii litewskiej, 8) alijandy
 i instekije g. Kontary. Widi
 myx Pan z tego kalieinego mien
 ze praca tu atwarda mala;
 jnowy dula do tego pracz nad swo.
 jeltowana uytamy, kia i ki Pullij
 - pnedi puzipia siemurro y dany
 manenia kulturalny - a ludy
 Pan miad olinar umiej umiej
 daktady co up woli, to jest
 wolione i w up puzelie; gonej
 • jesli-ly Pan waly tub "kim" i "sem";
 w wydiale literatury man tylko
jednego referenta, a ludiet ^{zamy} ~~wady~~
 ka up no umiei w nieclup uytow.
 kwi jednostke monetami. (etka)

tawóncosii tej kuedji puziwy
 Pan zdane Montponta, Pismo
 w najudleyejnych Konturach
 stonemni mo i puziwy, Pismo
 wicypoty z guberna Panu wy loy ser.
 " & Satata i kueda - mowda ludu: diewidny
 we pona o nich mowci, kwyiluy o
 nerad puziwy, olumiamy, ze
 ludu, we umiejany umiesci i stali
 na utawimem wiejmu, we kuzna
 pou tej studo umi Padama. Yto we
 noumce ile many adyta, kueda
 Ko niedawny jakien ori ca umier.

aadtem myśli, kto nie jest
 unowilinnym na ^{symp} biskup, nie jest
 (iż) ludka, jest stworzeniem
 niewolnym. Ze strony ludzi
 dalem naszymi nakładkami, na
 to sąda, ale nie jest, abamielien
 o ile temu sujeriu duse up ma-
 nenne hetne, manenne mielke.
 Abi kto nie jest abamielkiem, wie
 ma a miudai nie dalem w
 no, dlena ludmi; kto nie
 • Kuchu poesi, mnyti, mularum,
 nie ma prawa mydli.

— jakis jest pragnam prae wy dcmu
 Scularium, Preily i Situk Zdoliny.

— Wydad II. S. I. iguo nowija agrarny
 i najlandniej urkutek woy spacyfinciofi
 • autnegaluy myzibel, by prablenowi
 mykutaceni antytywaw - etet janyto
 rdoly: takie miejre, jakiego kultura
 i Situka Kanada ma prauw mypaw-
 que. W meryu na wielka skalę ra-
 knyjonych prae tego wydiatu, my-
 niemi naleiy: Wyitawy Wenerky, on-
 Dym komplektem prae myp gatamaw.
 myel, ~~o~~ mryiny Wyitawy Situki
 Diecta (Mina mparada dcm unaiemy
 tak w spadencistwde jak i w stamoyae-
 niak nauopogicmych onar indytailach
 nauymielkich; niemiiej dym niowykle

Stwierdzenie i innych problem dla artystów - plasty-
 ków - jawiając swój plan bezpośredniego
 umiarkowanego w w przyszłości walczyć -
 umiarkowanie technice liter i nieumielednia i
 tak ^{mi} bezpośrednio wreszcie (ekspozycja), Twor-
 nio Museum wychowania przez sztukę, przy-
 gotowanie Antykiety w sprawie form
 i środków wykształcenia artystycznego-
 estetycznego, reżymu artysty i sztuki pla-
 stycznej i malarstwa i rzeźby literatury
 pięknej, organizacji szkół zawodo-
 wych i wyższych przemysłu artysty-
 cznego, ministerstwa szkół i wydziałów
 zawodowych, udział w pracach pro-
 gramowych Ellen. Wyr. Publ: Ośw. Publ.
 w kwartalnikach ~~publikacji~~ Sztuki i Twórczości
 w szkolnictwie, prace przygotowawcze
 do Wydziału Sztuki Starożytności w Pa-
 nym ^{nr} 1922-3, wydawnictwa, pomoce
 naukowe, opinia i normy wydane
 w sprawie plastyki - i. t. d.
 Przez praca, że prace te wyrażają
 Twórczej myśli, których je Państwo
 w całości sponzorowane i celowe, to w sprawie
 należy jest od samego programu liter i
 i od środków realizacyjnych, o które abo
 je inne muriney Pracy i Kult. Jest dobi
 nadzieja, że w przyszłości i jest nadzieja i
 świadomości potrzeb tego i życia państwa
 będzie do świadomości ogólnie i w sztuce
 że w końcu przynajmniej czas, w którym Sztuce

i kulturalne przymus na nas te same
prawa rozumu i jakie imperium
rodnie osmiata lub hygieny.

- czy klimatyzacja w pracach naszych
klimatycznie rownie z dalekimi i klimatyzacja
teutych i w faktach? -

- bezwydzienia tak! w nowe przesiedlenia
praca, unieplonego do ustajnych zmian
percepcji etatowego, wozna i do
w niedostawach do skrajnosci, falkowiu
i t.d. //

- jak we predawnia Przewidzienia lewdistowa
w stosunku do wielkosc i liczby samiec
nei wydania II. S. I. -

- nieestety! otem moly nie mo'wie, lew
rozno'umo agolue jak: Mezialne jutro
klimatyzacja i jego wydania, mo'wie
monumentow politycznych i finansowych
w jakich Państwo w majdaje, nurna
naddai w Koniecznym ugnawieniu,
ktore jednak - nam ty pewno'ie - nie
surrealistyczna dotychczasowych uziorkow
i powoly z nasza normalne nornitai
w tym Patellom, ktore nurno przesiew
nurno durno durnego angaja udnawie
mo'wie nurno nurno, len nurno
w intowce nurno nurno nurno.

Przyle uytawa!

- jakie jest stanowisko prasy w sprawie
klimatyzacji -

- stanowisko prasy? na agolue o'ladetne ..

rodzinną prauę naszą i nieliczną ^(w jej mianowaniu)
 rozgadaniem wielkie len nasz ^{niecnotliwym}
 w Kościele nasze wreszcie; prauę
 pełnąż naszą z niema; ^{zabawę} - pomar
^{zau} Tu stał nasz woina; pomar prauę
 niejednostojne lustro woiny; len-
 chwiały tego gono prauę - nasz prauę
 nam nadziei na pomar z tej strony;
 na przeciwności jestem przygotowany.

Na tem miejscu widać rękopis ^z
 pomar. Odnajdź w naszym ^z
 Podwaliny, fundament i liny. Projekt
 architektury - mimo skompliko-
 wanych meandrow - myślimy, w celach
 monumentalny!

Lata miła w nim Dom ludu, ^z
 nasz.

Len ra to co dziś - nasz przeciwności - lu-
 dowe my, co dziś jmi w ośrodku naszym
 myślimy i Kościół nasz jawni wysty-
 nalię my podjęta budownictwo,
 któryś ino d budo, przykro i w następ-
 nastętu kapitału i nadziewany
 ida w skupieniu zloiny dnaga, pada
 w Wielki SWYT Dnia Jutniejszego.

Jan Maria Pomań Kuderkiewicz

W MINISTERSTWIE SZTUKI I KULTURY W WARSZAWIE.

Wśród gwałtownego naporu ohwil, które tworzą historję dnia dzisiejszego - zda się nie pora, nie czas na zagadnienia dalsze, na Pracę, której cel: doskonalenie się Ducha /jednostek i społeczeństwa/ - jednym słowem nie czas na Sztukę i Kulturę.

Myli się kto tak mówi /-gorzej, jeśli tak myśli!/
Sztuka jest ponad wszelkim dniem, ponad wszelką nocą.

Z wielką też radością dzielimy się z czytelnikiem wiadomościami, które otrzymaliśmy od korespondenta "Zdroju" w sprawie Ministerstwa Sztuki i Kultury, a które stwierdzają żywotność i jednolitość zamierzeń.

Warszawa, 21 sierpnia 1920 r. Wybaczcie, Panie Redaktorze, że dopiero teraz wprowadzam w czyn myśl waszą, lecz cały szereg spraw z dniem dzisiejszym związanych nie pozwalał mi zająć się tem wcześniej.

Zdawałoby się, że o Ministerstwie Sztuki i Kultury nie się nie mówi, nie się nie pisze, że żyje ono sobie poza granicami świadomości, poza widnokresem doby, w kraju bajki, legendy i snu.

Tak jednak nie jest; w każdym razie tak nie jest w Warszawie, w której pomiędzy "Patelnią" a "Krosami", "Ziemianką" a "Loursem" krąży nieustannie wiadomości, plotki, prawdy kawiarniane od "dobrze poinformowanych osób" etc.

Niestworzone rzeczy opowiadają sobie ludziska o tem, co to się tam dzieje na Ordynackiej 15, mają bowiem czas /nawet dziś; nawet ci, którzy do Straży Obywatelskiej należą/; zresztą nie można ustawicznie rozprawiać o polityce, o wojnie, o tem: "czy przyjdą, czy nie przyjdą" - panie szanowny.

Jedną jednak rzecz niesamowicie dziwną stwierdzić muszę: sposób istnienia /-żeby tak rzec - umiejtność życia -/ Ministerstwa Sztuki

./.

i Kultury jest naprawdę legendarny - ; w prostocie /czy uproszczeniu/ jego bytowania jest "coś" niezwykle zawiłego.

Zważcie jeno, przecież to Ministerstwo istnieje, żyje i prosperuje - bez Ministra od dnia 10-go grudnia 1919 r. Nie nadzwyczaj -
neź to?

Tu - exempli causa - mała maluteńka ploteczka /"Lourse" czy "Kre-
sy" - niewiadomo/: za czasów Gabinetu Skulskiego i Grabskiego nie-
jednokrotnie "wentylowana" była sprawa skreślenia Ministerstwa Sztu-
ki i Kultury. Otóż dnia któregoś majowego rozeszła się wieść, że Mi-
nisterstwo Sztuki i Kultury musi być bezwarunkowo zniaczone, ponie-
waż Pan Minister Sztuki i Kultury głosował za wyprawą kijowską. Ri-
sum teneatis. - boć tego Ministra od 10-go grudnia r.z. w Gabinetcie
nie było, boć go wogóle w Polsce nie było.

Takich i tym podobnych plotek jest tysiąc i jedna. Wszakże to
dzisiaj mnie ktoś indagował: panie szanowny, dlaczego - powiedz mi
Pan - Ministerstwo Sztuki i Kultury kupuje tylko obrazy malowane
przez malarzy - żydów. Bagatela. - Wyczółkowski - żyd, Wojtkiewicz
- żyd, Matejko - żyd, Mehoffer - żyd, Krzyżanowski - żyd; no a je-
żeli " prawdziwy" żyd namaluje tęgi obraz - to co? Obrzezanie nie-
przeszkadza w malowaniu dobrych obrazów; voila.

Po tem wszystkim chciałoby się przytoczyć dystych piękny:
- casta placent superis - pura cum veste venite ~~skxnanikmsxpuxis~~
et manibus puris sumite fontis aquam -
et manibus puris. - o to właśnie chodzi. Jedźmy dalej.

Otóż wedle zlecenia Waszej Redakcji udałem się 21-go b.m. do
Ministerstwa, które z pogodą i humorem /wisielczym nieco/, żeglując
po fluktach różnorodnych frakcyjnych zakusów, doczekało się wreszcie
tego, że w obecnym Gabinetcie Obrony Narodowej ma swego reprezentan-
ta w osobie byłego Podsekretarza Stanu, mianowanego Kierownikiem

./.

Ministerstwa Sztuki i Kultury, p. Jana HEURICHA.^{x/}

Jest w tem symbolika jawna, że w czasach na jgroźniejszych, przełomowych, w Rządzie, którego celem Obrona Państwa - Sztuka i Kultura ma swego przedstawiciela.

J eżeli tego dotychczas nie odczuto i nie zanotowano - tłumaczy się tem, że oczy i uszy społeczeństwa i tej części, którą to interesuje lub którą to interesować powinno - zwrócone są siłą faktu na zewnątrz.

Ministers Heurich przyjął mnie w sposób niezwykle miły, prosty i ujmujący - chciałoby się rzec - demokratyczny; pracuje we wspólnej sali z personelem, /a z nami jest koleżeński stosunek, łączący Ministra z urzędnikami/; p. Heurich już na pierwszy rzut oka robi wrażenie człowieka energicznego, rzutkiego i niezrażającego się przeciwnościami, a przeciwności tych odkład stoi na czele Ministerstwa - przedtem jako zastępca Ministwa, dziś jako Kierownik faktyczny - piętrzyło się i piętrzy bardzo wiele.-; żeby tylko wymienić: kruszenie kopji o istnienie Ministerstwa z społeczeństwem głuchem i apatycznym, z prasą sugerowaną ambicyjkami głów niedowarzonych ,

^{x/}
Jan Heurich, architekt, urodził się w Warszawie dn. 16.VII. w roku 1873, ukończył szkołę realną W.Górskiego w Warszawie w roku 89, b. cesarską Akademię Sztuk Pięknych w Petersburgu w roku 96 z najwyższym stopniem naukowym "artysty - architekta" i otrzymał stypendjum rządowe "Grand Prix de Rome" na wyjazd zagranicę na trzy lata; zwiedził Europę i północną Afrykę, studjując pomniki architektury, pracując w muzeach i bibliotekach, robiąc szkice z natury i notując różne pomysły architektoniczne. Jesienią r.1900 osiadł na stałe w Warszawie. W roku 1901 otrzymał nagrodę na konkursie architektonicznym Towarzystwa Zachęty do Sztuk Pięknych w Król.Polsk. za ogół prac wystawionych; czynny i ruchliwy rozpoczął prace na polu pedagogicznym, publicystycznym, fachowo-literackim; od roku 1900 bierze żywy udział w pracach społecznych; od 10 grudnia 1919 r.kieruje Ministerstwem Sztuki i Kultury.

z sejmem, który w walnej swej części nie orientuje się naco wogóle ja-
 kaś tam sztuka czy kulturą potrzebna, z Rządem dla którego to było ba-
 lastem, wydatkiem, bez wyraźnego rezultatu; trzeba tu wymienié także
 i gwałtowne napaści artystów i pseudoartystów, którzy jedni i jedyni
 mieli niezawodną receptę programową Ministerstwa Sztuki i Kultury; wre-
 szcie: obecną redukcją sił urzędniczych do zastraszającego minimum;
 i t.d. i t.d.

Z wszystkim tem daje sobie p.Heurich jakoś radę; snać zabięgli-
 w, gospodarz; o wszystkim wie; niczego nie poniecha; dlatego też Mi-
 nisterstwo jego robi wrażenie mechanizmu małego lecz sprawnego i do-
 skonale działającego.

Tak przedstawia się sprawa wewnętrznej ekonomji Ministerstwa.

Zaś co do zasadniczego programu działalności zakreślonej na dużą
 miarę - interwim mój przybrał z konieczności kształt notorycznego dja-
 logu, którego główne momenty w syntetycznym skrócie skreślę.

- Panie Ministrze, czy chwila obecna niezwykle nieprzychylha
 wszelkim poczynaniom artystyczno-kulturalnym wpłynęła destruktywnie
 na tok prac Ministerstwa - ?

- otóż w niektórych sprawach tak; siłą faktu zmniejszył się za-
 kres spraw doraźnych; lecz to drobnostka; gorszą rzeczą jest to, że
 personel urzędniczy, z powodu wstąpienia młodych i zdrowych do oddzia-
 łów ochotniczych uległ gwałtownej redukcji; mam dziś wydziały, w któ-
 rych dosłownie jeden urzędnik pracuje; jasnem przeto jest, że zasad-
 nicze zamierzenia mogą się dokonywać z pewną zwłoką. Niemniej jednak
 stwierdzić muszę, że mimo szczupłej garstki urzędników intensywność
 pracy nie zmniejszyła się; skurczony zakres pracy tem gorliwiej jest
 przeprowadzany. Specjalną troską moją jest dziś sprawa ochrona zabyt-
 ków, która z powodu działań wojennych na obszarach Rzeczypospolitej
 niezwykle jest aktualna; w tym kierunku poczyniłem jak najdalej idące
 zarządzenia, zmierzające do ochrony zagrożonych lub już częściowo zni-
 szczonych zabytków, do reinwentaryzacji, zbadania najdokładniejszego
 szkód, doraźnej pomocy opiekuńczej i t.d. - ~~jakixaxjakpxprzedstawixsiox~~
~~spxawaxteatrów~~

./.

- tak. a jak przedstawia się sprawa teatrów, widowisk etc.-
 - proszę Pana, waham się, zresztą krótko powiem; gdyby Pan znał stosunki teatrów w Polsce, tak jak my je znamy - przeraziłby się Pan bezmiarem pracy, konieczności sanacji i pomocy, jakie należy w sprawę tę niezwyklej wagi artystycznej i społecznej włożyć; wysiłek to wymagający wielu sił i - wielu milionów; zasadnicze wstępne prace już wszystkie przygotowane; znając dokładnie zadania te - obawiam się, że lata wyteżonej pracy i syzyfowego niemal trudu - przejdą - zanim na właściwe dotrze się miejsce - skąd teatr swą wielką misję spełni bez zakłamań, wstrząsów - a przede wszystkim bez - blagi; nadmieniam, że Ministerstwo posiada pełną świadomość, że w sprawie tej jest najwyższą magistraturą.

- Panie Ministrze, a jak się przedstawia zakres celów i prac Wydziału Literatury?

- tu wprowadziłem pewne rekonstrukcje; nie w oderwaniu od wiecznie twórczego życia, lecz w życia tego afirmacji objaśnić się ma czynna sprężystość i żywotność Wydziału Literatury.

Wydz. Lit. jako część Ministerstwa, więc jako /w swym zakresie/ część Rządu ma swymogów chwili płynące zadania / -dalsze niż stróżowanie u wrót Sezamu -/ - społeczne i polityczne: propagandę za pomocą swego materiału słowa.

Trzeba to jasno rzec: wszelki "wydział" jako taki jest obstrukcją; zasadniczo wydział to jeden, dwóch lub trzech ludzi, pracujących pod zmienną egidą naczelnego szefa: ministra; zmienną jednak wyłącznie personalnie; cele i zadania Wydziału - muszą w swej zasadniczej linii - być jedne i te same - muszą być twórcze; o skostnieniu, autokratyzmie kapłańskim mowy być nie może, skoto przyjęliśmy w poczet "przykazań" sprawę oparcia się o zrzeszenia twórców i o sprawę afirmacji wiecznie młodej - więc nieśmiertelnej twórczości.

Cele Wydziału /literackiego/ muszą być konkretne; zasadniczymi zaś celami są bezsprzecznie: organizowanie życia literackiego, stworzenie ośrodków - ognisk tegoż życia, wpływanie na miarę kształcenia w szkołach średnich /nie historia literatury oparta o daty i życiorysy autorów - lecz historia /rozwój ewolucja/ sztuki wypowiedzenia myśli i uczuć za pomocą słowa - przy czem daty, życiorysy

./.

oceny - są sprawą za ledwie drugorzędną; tu mimochodem rzucę dwa słowa: "historja kultury" znaczy to: w szkołach wykłady obejmujące całość kształtów pracy Ducha ludzkiego w danej epoce; na syntetycznym tle historii obraz epoki w wszelkich wymiarach więc: literatura, muzyka, malarstwo, rzeźba architektura i t.d.

Powracając do Wydziału Literatury streszczam jego postulaty w następujących punktach: 1/ organizowanie życia literackiego mające na celu - w łączności z innymi dziedzinami twórczości - podniesienie kultury narodowej uprzyśpieszenie zrozumienia wielkiego posłannictwa Sztuki 2/ opieka nad twórcami; tu kwestja emerytur dla zasłużonych: 3/ popieranie intensywne wszelkich objawów twórczości: wydawnictw, czasopism i t.p. 4/ własne wydawnictwa /biblioteka klasyków polskich, encyklopedje literackie, bibliografie - / 5/ propaganda zagraniczna /tłumaczenia wyborowe, kontakt z Ministerstwami, Dyrekcjami i Instytucjami Sztuk i Kultur wszystkich narodów, organizowanie misji literackich/ 6/ stałe powiększanie biblioteki literatury 7/ ewidencja bieżącej twórczości literackiej 8/ objawy i inspekcje 9/ konkursy. Widzi więc Pan z tego pobieżnego szkicu że praca tu otwarta walna; proszę dodać do tego pracę nad projektowaną wystawą "Książki Polskiej" - przedsięwzięcia pierwszorzędного znaczenia kulturalnego - a będzie Pan miał obraz mniej więcej dokładny, co się robi, co jest zrobione i co się projektuje; gorzej jeśli by Pan zapytał "kim" "czem"; w Wydziale Literatury mam tylko jednego referenta; a budżet - zanyma się również niezbyt wysokiej jednostce monetarnej.

Na zakończenie tej kwestji przytoczę Panu zdanie Montforta, które w najodleglejszych konturach streszcza mój program którego szczegóły zgrubsza Panu wyłożyłem: "Sztuka poezja - mówią ludzie: dzieciństwo, nie pora o nich mówić; myślimy o rzeczach poważnych. Obawiam się że ludzie, nie umiejący umieścić sztuki na właściwym miejscu, nie potrafią też zbudować Państwa. Kto nie rozumie ile znaczy artysta, poeta, kto nie dopatry w jakim i oni są zwierciadłem myśli, kto nie jest wrażliwy na sztukę, nie jest istotą ludzką, jest stworzeniem niższego rzędu. Ze może być dobrą maszyną rachunkową, na to zgoda ale nie jest "człowiekiem", o ile temu pojęciu daje się znaczenie

wielkie. Otóż kto nie jest człowiekiem, nie zdoła działać nic dobrego w rządzeniu ludźmi; kto nie kocha poezji, muzyki, malarstwa, nie ma prawa rządzić".

- jakież jest program prac Wydziału Malarstwa, Rzeźby, i Sztuk Zdobniczych? -

- Wydział II S.I żywo rozwija ogromny i najbardziej wskutek swej specyficzności dostrzegalny wysiłek, by zadaniami wykształcenia artystyczno-estetycznego zdobyć takie miejsce, jakiego Kultura i Sztuka Narodu ma prawo wymagać. W szeregu na wielką skalę zakrojonych prac tego Wydziału, wymieniać należy: Wystawę Wenecką z całym kompleksem prac przygotowawczych, Okreśną Wystawę Sztuki Dziecka /która wywarła duże wrażenie tak w społeczeństwie, jak i w stowarzyszeniach pedagogicznych oraz instytucjach nauczycielskich; niemniej była niezwykle żywym polem badań i uzgodnień dla artystów-plastyków - jawiąc swój plon bezpośredniego wypowiedzenia się w prymitywnej zazwyczaj technice lecz z niepoślednią i tak bezmiernie szczerą ekspresją/, tworzenie Muzeum Wychowania przez Sztukę, przygotowanie Ankiety w sprawie form i środków wykształcenia artystyczno-estetycznego, rejestrację dzieł sztuki plastycznej i związanej z nią literatury fachowej, organizację szkół zawodowych i w twórci przemysłu artystycznego, wizytację szkół i warsztatów zawodowych, udział w pracach programowych Min. Wyz. Rel. i Ośw. Publ. w kwestjach Sztuki i twórczości w szkolnictwie, prace przygotowawcze do Wystawy Sztuki Stosowanej w Paryżu na rok 1922 - 3, wydawnictwa, pomoce naukowe, opinjowanie i rozstrzyganie w sprawach plastyki i t.d.

Rzecz prosta, że prace te wymagają twórczej myśli, któraby je łączyła w całość uporządkowaną i celową, co niezawsze zależne jest od samego programu, lecz i od środków realizacyjnych, o które długo jeszcze musimy kruszyć kopje. Jest atoli nadzieja, że wewnętrzne życie Narodu i świadomość potrzeb tego życia przenikać będzie do świadomości ogółu coraz skuteczniej, i że wkrótce przyjdzie czas, w którym Sztuce i Kulturze przyzna się u nas te same prawa rozwoju, jakie wywalczyła sobie oświata i zaczyna wywalczać hygiena.

- czy Ministerstwo w pracach swoich korzysta zawsze z doborowych i kompetentnych sił fachowych?

- bezwątpienia tak. W razie przeciążenia pracą uszczuplonego do ostatnich granic personelu etatowego, zwraca się do sił nietatowych do ekspertów, fachowców i t.d.

- 8 -

- a jak się przedstawia kwestja budżetowa w stosunku do wielkich i licznych zamierzeń Wydziału II S.I ?

- niestety: o tem wolę nie mówić, bo zarówno ogólne jak i specjalne potrzeby Ministerstwa i jego Wydziałów, wobec warunków politycznych i finansowych, w jakich Państwo się znajduje, muszą poddać się koniecznym ograniczeniom, które jednak - nam tę pewność ~~ś~~ nie unicestwiają dotychczasowych wysiłków i pozwolą z czasem normalnie rozwijać się tym Potrzebom, które mimo przeciwności dnia dzisiejszego drgają własnem może nieco ściszonem, lecz niemniej w istocie swej wiecznie młodem, życiem.

Byle wytrwać.

- jakie stanowisko prasy w sprawach Ministerstwa -

- stanowisko prasy? naogół obojętne: codzienną prasę mało interesują zagadnienia wielkie, lecz może w jej mniemaniu nie-aktualne w każdym razie niesensacyjne; prasy fachowej prawie że niema - istotnie - poruszył Pan tu sprawę ważną; pomoc prasy niejednokrotnie byłaby pożyteczna; lecz chociaż tego gorąco pragnę - mało przecież mam nadziei na pomoc z tej strony; na przeciwności jestem przygotowany.

Na tem mniej więcej zakończyła się rozmowa. Odniosłem wrażenie krzepiące. Podwaliny, fundament silny. Projekt architektoniczny - mimo skomplikowanych szczegółów - wyraźny, w zakroju monumentalny.

Lata miną, zanim Dom będzie "pod dachem".

Lecz za to, co dziś - skroś przeciwności - buduje się, co dziś już w oczach naszych wyrasta i kontur swój jawi czysty - należy się podziękować budowniczym, którzy wśród hasła, krzyków i wniosków nazbyt popularnych i nad-używanych idą w skupieniu zbóżnym drogą prostą w Wielki Ś W I T Dnia Jutrzejszego.

Jan Marja Poraj Kuderkiowicz.